

Med öppna ögon på ditt ärende

Studiehandledning till Metodstöd för att främja
jämställdhet och jämlikhet i handläggningen av
den sociala barn- och ungdomsvården

Sveriges
Kommuner
och Regioner

Innehåll

Om metodstödet	3
Bakgrund	3
Syfte och innehåll	3
Mål	4
Avgränsning	4
Studiehandledningen	4
Utbildaren	4
Genomförande	5
Metodträff 1 – Introduktion om ojämställdhet och ojämlikhet i socialtjänsten	5
Metodträff 2 – Att upptäcka skillnader och reflektera över orsaker	6
Metodträff 3 – Att förändra arbetssätt och följa upp	10

Har du frågor eller synpunkter på materialet, kontakta
FoU Vårld Värmland fouvalfardvarmland@kau.se

Om metodstödet

Bakgrund

Könsnormer som finns i samhället återspeglar sig också i socialtjänstens handläggning. En handläggning som utgår ifrån föreställningar om hur flickor, pojkar, kvinnor och män “är” och “gör” får konsekvenser för brukare/klienter som söker och får stöd från socialtjänsten. Samtidigt påverkas individer ifall socialtjänsten inte ser de reella skillnader som faktiskt finns i livsvillkor för kvinnor, män, flickor och pojkar eller personer med annan könsidentitet. Därför är det viktigt med ökad kunskap och medvetenhet kring de normer och omotiverade skillnader som finns. Detta innebär också att handläggningen behöver förändras för att minska risken att bidra till ojämställdhet och ojämlikhet.

Materialet är ett av flera resultat från ett treårigt utvecklingsprojekt för en jämställd socialtjänst. Utvecklingsprojektet har genomförts i samarbete mellan SKR, RSS i Västerbotten (FoU Socialtjänst) och i Värmland (FoU Välfärd). Det här stödet är framtaget av RSS Värmland.

Syfte och innehåll

Syftet med metodstödet är att vara en hjälp att öka medvetenheten och kunskapen om omotiverade skillnader i handlägningsprocessen inom den sociala barn- och ungdomsvården och hur handläggningen kan förbättras för att främja jämställdhet och jämlikhet i bemötande, bedömningar och insatser inom socialtjänsten. Metodstödet ger ett konkret stöd i form av frågor att ställa till sitt ärende, det som kallas för *Med öppna ögon på ditt ärende*, men också ett stöd att använda i grupp, som exempelvis vid team-träffar, APT eller liknande.

Metodstödet ska inte uppfattas som uttömmande när det gäller omotiverade skillnader eller risker för diskriminering som kan uppstå under en handlägningsprocess, utan bygger på det vi hittills vet om skillnader som kan leda till ojämställdhet och ojämlikhet i handläggningen inom den sociala barn- och ungdomsvården. Metodstödet är tänkt att komplettera det stöd som redan finns inom den sociala barn- och ungdomsvården, såsom Socialstyrelsens handböcker och kunskapsstöd.

Mål

Målsättningen med metodstödet är att det bidrar till ökad medvetenhet och kunskap hos enskilda socialsekreterare och i arbetsgrupper, samt bidrar till minskad risk för ojämställdhet och ojämlikhet i bemötande, bedömningar och insatser.

Avgränsning

I exemplen på skillnader som redovisas i stödet ligger fokus på mammor och pappor. Föräldrar med annan könsidentitet skrivs inte fram, men påverkas sannolikt också av de normer som skillnaderna bygger på. Här behövs dock mer kunskap och forskning. Likaså bygger exemplen på skillnader på antaganden om heterosexuella familjekonstellationer där två personer av olika kön, en kvinna och en man, ingår. Dessa heteronormer riskerar att få konsekvenser såväl för de familjer som passar in i normen som för familjer som inte gör det (exempelvis samkönade par, ensamstående föräldrar eller familjer med fler än två föräldrar). Även här saknas kunskap och forskning till stor del.

Observera att även familjehemsföräldrar inkluderas i framställningen.

Normer och stereotypa föreställningar påverkar både flickor och pojkar, oavsett om de faller inom normen eller utanför. Det kan exempelvis handla om barn som varken definierar sig som flickor eller pojkar eller som lever i familjer som består av fler eller färre föräldrar eller andra typer av vårdnadshavare/vuxna än två.

Studiehandledningen

Studiehandledningen är framtagen som stöd för dig som ska utbilda i metodstödet. Studiehandledningen följer metodstödet tre powerpointpresentationer.

Utbildaren

Det är bra om du som ska utbilda i metodstödet går igenom materialet i förväg.

Vill du fördjupa dig ytterligare inom sakområdet finns mer information på SKRs hemsida: [Ojämställdhet i socialtjänsten, kunskapsöversikt | SKR](#).

De olika delarna i metodstödet förutom studiehandledningen och powerpointpresentationerna är:

- › Sammanfattning av begrepp och aktuell forskning
- › Filmer
- › *Med öppna ögon på mitt ärende*

Genomförande

Metodstödet består av tre delar. Ni kan välja att genomföra metodträffarna vid tre olika tillfällen alternativt metodträff 1 och 2 vid samma tillfälle och därefter metodträff 3. Lagom tidsintervall mellan metodträff 2 och 3 är 3–6 veckor. Uppskattad tidsåtgång per tillfälle är två timmar.

- › Metodträff 1: *Introduktion om ojämställdhet och ojämlikhet i socialtjänsten*
- › Metodträff 2: *Att upptäcka skillnader och reflektera över orsaker*
- › Metodträff 3: *Att förändra arbetssätt och följa upp*

Efter de tre metodträffarna är syftet att metodstödet används kontinuerligt med fokus på frågor att ställa till sitt ärende och i arbetsgruppen. Detta innebär att löpande uppmärksamma skillnader som kan uppstå i handläggningen och följa upp hur arbetssätt kan förändras.

Metodträff 1 – Introduktion om ojämställdhet och ojämlikhet i socialtjänsten

Tidsåtgång: Ca 2 timmar

Syftet med denna träff är att deltagarna ska få en gemensam kunskap om ojämställdhet och ojämlikhet i socialtjänsten och påbörja reflektionsarbete och medvetandegörande om hur könsstereotypa föreställningar och normer kan påverka handläggningen inom den sociala barn- och ungdomsvården.

Inför denna metodträff är det bra om deltagarna har läst *Metodstödet sammanställning av begrepp, normer och aktuell forskning*.

Instruktion: Gå igenom powerpointpresentationen för Metodträff 1 samt se de filmerna som hör till träffen. Därefter reflektera var och en över frågorna. Dela med er av era reflektioner i arbetsgruppen.

- › Var något begrepp nytt för dig?
- › Vad betyder jämställdhet för dig?
- › Vad betyder jämlikhet för dig?

- › Hur ser du på manligt och kvinnligt, och när och hur formades din syn och dina värderingar?
- › Vad betyder jämställdhet och jämlikhet i din roll som socialsekreterare?
- › Jobbar du/ni på något särskilt sätt för att främja jämställdhet och jämlikhet?
- › Har du/ni reflekterat över skillnader som kan uppstå i bemötande, bedömning och insatser för olika grupper av flickor och pojkar och vad dessa kan bero på?
- › Hur pratar ni om kön och exempelvis härkomst på er arbetsplats?
- › Har ni olika förväntningar utifrån kön/ålder/härkomst/funktionsnedsättning?

Metodträff 2 – Att upptäcka skillnader och reflektera över orsaker

Tidsåtgång: Ca 2 timmar

- › Metodträff 2 är uppdelad i två delar. Delarna genomförs med fördel vid samma tillfälle.

Del 1 – Skillnader som uppmärksammas

I denna del av metodträffen kommer ni gå igenom exempel på skillnader som uppmärksammades i samband med framtagandet av metodstödet.

Instruktion: Gå igenom powerpointpresentationen för Metodträff 2 samt se de filmavsnitt som är integrerade i powerpointen. Filmerna ger endast exempel på skillnader som har uppmärksammats i Värmlands kommuner, gå därför igenom de samlade exemplen på skillnader som följer efter filmen i powerpointpresentationen.

Exemplen är uppdelade i fyra övergripande teman som handlar om att könsstereotypa föreställningar och normer kan påverka handlägningsprocessen:

- › Planering av samtal
- › Vilka frågor som ställs vid inhämtning av information
- › Bedömningen av mammas och pappas föräldraförmåga, liksom vad som bedöms som allvarligt för en pojke respektive en flicka
- › Motivationsarbetet och förväntningar på förändring

Ni kan med fördel pausa efter varje tema för en gemensam reflektion:

- › Känner ni igen er?
- › Ser ni andra skillnader som skulle kunna uppstå?
- › Vilka könsstereotypa föreställningar och normer påverkar de skillnader ni precis tagit del av?
- › Ser ni ytterligare könsstereotypa föreställningar och normer som kan påverka ert arbete?
- › Hur säkerställer ni att ni inte bortser från skillnader som faktiskt finns?

Del 2 – Med öppna ögon på mitt ärende

I denna del fördjupar ni er i *Med öppna ögon på mitt ärende*, som är framtagen för att användas i er vardagliga handläggning som en påminnelse om vad ni behöver beakta för att öka möjligheten till ökad jämställdhet och jämlikhet. Modellen består av frågor att ställa till ditt egna ärende, samt en påminnelse om att könsstereotypa föreställningar och normer påverkar. *Med öppna ögon på mitt ärende* är uppdelad i mammor och pappor, respektive flickor och pojkar.

1. Likvärdig delaktighet

Har jag planerat:

- › att träffa både mamma och pappa, enskilt och/eller tillsammans?
- › samtalstillfällena så att mamma och pappa kan vara delaktiga?
- › samtal utifrån mammas och pappas förmåga att delta och eventuella behov av tolk eller kommunikationsstöd?
- › samtal utifrån mammas och pappas vilja att delta och eventuellt fler samtal om det finns ett motstånd mot, eller rädsla för socialtjänsten?

3. Likvärdig bedömning

- › Har jag bedömt mammas och pappans föräldraförmåga baserat på likvärdig information om risk- och skyddsfaktorer?
- › Har jag bedömt riskfaktorers allvarlighetsgrad och skyddsfaktorers funktion likvärdigt i relation till mammas och pappans föräldraförmåga?
- › Har jag uppmärksammat och tagit hänsyn till likheter och skillnader i mammas och pappans roller och ansvar i det enskilda ärendet?
- › I ärenden som rör våld: Har jag uppmärksammat våldsutövarens ansvar så att jag inte förminskar våldet och/eller lägger för stort ansvar på den våldsutsatta föräldern att skydda barnet, oavsett om det är mamma eller pappa?

2. Likvärdig informationsinhämtning

- › Har jag utifrån aktuell problematik ställt likvärdiga frågor om föräldraförmåga och barnets situation till både mamma och pappa?
- › Har jag utifrån aktuell problematik ställt frågor om känslor, mående och konsekvenser till både mamma och pappa?
- › I ärenden som rör våld; har jag ställt frågor till både mamma och pappa om våldets karaktär och omfattning samt föräldrarnas syn på våldets konsekvenser för barnet? Har jag ställt frågor om mammas och pappas förmåga att skydda barnet? Har jag ställt frågor om föräldern är våldsutsatt oavsett om det är mamma eller pappa som utsatt barnet för våld?
- › Har jag pratat med både mamma och pappa om önskemål och utformning av insats, både vid utredning och uppföljning av insats?

4. Likvärdig utformning av insats

- › Har jag uppmärksammat behov av, och motiverat till, insats under utredningen för både mamma och pappa?
- › Har jag uppmärksammat behov av mer omfattande motivationsarbete om det finns motstånd mot socialtjänsten, oavsett om det är mamma eller pappa?
- › Har jag formulerat mål med insats som är rimliga utifrån både mammas och pappans förutsättningar och barnets situation?
- › Har jag utformat insats tillsammans med både mamma och pappa, med stöd av mottaglighetsprincipen? Har jag särskilt uppmärksammat behov av anpassningar och behov av samverkan med andra verksamheter?
- › I ärenden som rör våld: Har jag motiverat till insats för våldsutövaren, oavsett om mamma eller pappa utövat våld?

Könsstereotypa föreställningar och normer kan påverka:

- Planeringen av samtal
- Vilka frågor som ställs
- Bedömningen av föräldraförmågan
- Motivationsarbetet och förväntningar på förändring

Flickor, pojkar och mammor och pappor används i materialet. Men föreställningar och normer påverkar alla. Det kan exempelvis handla om barn som varken definierar sig som flickor eller pojkar eller som lever med en förälder eller två mammor eller två pappor. Även familjehemsföräldrar inkluderas i materialet.

Materialet hör ihop med Metodstöd för att främja jämställdhet och jämlikhet i handläggningen av den sociala barn- och ungdomsvården som finns på SKR:s [webbsida](#).

1. Likvärdig delaktighet

Har jag planerat:

- › att träffa barnet enskilt, oavsett om det är en flicka eller pojke?
- › samtalstillfällen så att barnet kan vara delaktigt, oavsett om det är en flicka eller pojke?
- › samtal utifrån barnets förmåga att delta och eventuella behov av tolk eller kommunikationsstöd, oavsett om det är en flicka eller pojke?
- › samtal utifrån barnets vilja att delta och eventuellt fler samtal om det finns ett motstånd mot, eller rädsla för socialtjänsten, oavsett kön.

3. Likvärdig bedömning

- › Har jag bedömt barnets situation och eventuell egen beteendeproblematik baserat på likvärdig information om risk- och skyddsfaktorer?
- › Är jag medveten om att samma problematik kan ta sig olika uttryck för pojkar och flickor, ex hedersrelaterat våld och förtryck, kriminalitet, psykisk ohälsa, konsekvenser av ADHD?
- › Har jag uppmärksammat och tagit hänsyn till likheter och skillnader när det gäller möjliga konsekvenser av flickans respektive pojkens egen beteendeproblematik?
- › Har jag uppmärksammat att ansvarstagande och vad barnet förväntas vilja göra och klara av i hemmet kan skilja sig åt mellan flickor och pojkar och påverka bedömningen om barnet tar ett orimligt stort ansvar eller inte?

2. Likvärdig informationsinhämtning

- › Har jag utifrån aktuell problematik ställt likvärdiga frågor om barnets situation, oavsett kön?
- › Har jag ställt "mjuka frågor" om känslor och mående, oavsett kön?
- › Har jag använt bedömningsinstrument, oavsett kön? (Ex. SEXIT, SAVRY, ESTER, iRiSk)
- › I ärenden som rör våld: Har jag ställt frågor till barnet om våldets karaktär och omfattning, liksom om barnets upplevelse av våldet och konsekvenser oavsett hur det tar sig uttryck hos barnet (ex psykisk ohälsa, utagerande, relationsproblematik), och oavsett kön?
- › I ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck: Har jag ställt frågor om begränsningar i barnets liv, våldsutsatthet inkl. sexuellt våld, och begränsningar i känslomässigt stöd, oavsett kön?
- › Har jag pratat med barnet om önskemål och utformning av insats, både vid utredning och uppföljning av insats oavsett kön?

4. Likvärdig utformning av insats

- › Har jag uppmärksammat behov av, och motiverat till, insats under utredningen oavsett om det är en pojke eller flicka?
- › Har jag uppmärksammat behov av mer omfattande motivationsarbete om det finns motstånd mot socialtjänsten, oavsett om det är en pojke eller flicka?
- › Har jag formulerat mål med insats tillsammans med barnet och som är rimliga utifrån förutsättningar och situation, oavsett kön?
- › Har jag utformat insats tillsammans med barnet, med stöd av mottaglighetsprincipen, oavsett kön? Har jag särskilt uppmärksammat behov av anpassningar och samverkan med andra verksamheter?

Könsstereotypa föreställningar och normer kan påverka:

- Planeringen av samtal
- Vilka frågor som ställs
- Toleransnivån för vad som bedöms som allvarligt
- Motivationsarbetet och förväntningar på förändring

Flickor, pojkar och mammor och pappor används i materialet. Men föreställningar och normer påverkar alla. Det kan exempelvis handla om barn som varken definierar sig som flickor eller pojkar eller som lever med en förälder eller två mammor eller två pappor. Även familjehemsföräldrar inkluderas i materialet.

Materialet hör ihop med Metodstöd för att främja jämställdhet och jämlikhet i handläggningen av den sociala barn- och ungdomsvården som finns på [SKR:s webbsida](#).

Sveriges
Kommuner
och Regioner

Instruktion: Gå tillsammans i arbetsgruppen igenom *Med öppna ögon på mitt ärende* och reflektera tillsammans över hur ni kan använda modellen i er vardagliga handläggning.

Övningsinstruktion inför nästa metodträff: Ni ska med stöd av *Med öppna ögon på mitt ärende* granska era pågående eller nyligen avslutade ärenden. Syftet med övningen är att upptäcka skillnader i det enskilda arbetet. Skriv ner era upptäckter och reflektioner och ta med till nästa metodträff.

- › Upptäcker du skillnader i handläggningen i relation till kön eller andra faktorer som till exempel härkomst, funktionsnedsättning eller ålder?
- › Vad tänker du att skillnaderna kan bero på?
- › Hur kan du göra annorlunda i fortsättningen?

Metodträff 3 – Att förändra arbetssätt och följa upp

Tidsåtgång ca 2–3 timmar

Del 1: Återkoppling och reflektion

Denna metodträff inleds med att ni delar med er av era individuella upptäckter och reflektioner.

Instruktion: Låt var och en berätta om sina upptäckter och reflektioner. Använd skrivbordsmodellen som stöd och utse en som antecknar om det inte redan finns nedskrivet. Diskutera därefter i grupp:

- › Har flera av er upptäckt samma sak?
- › Vad kan skillnaderna leda till för det enskilda barnet eller familjen?
- › Vad beror skillnaderna på?
- › Vilka normer och föreställningar påverkar mig?

Del 2: Att förändra arbetssätt

Under del 2 i metodträffen går ni igenom exempel på förändrade arbetssätt som genomfördes i samband med framtagandet av metodstödet.

Instruktion 1: Gå igenom powerpointpresentationen för Metodträff 3 samt se filmen som hör till träffen. Gå även igenom de exempel på förändrat arbetssätt som power-pointen tar upp.

Reflektera var och en och diskutera därefter i grupp:

- › Hur kan ni göra annorlunda för att främja jämställdhet och jämlikhet?
- › Vad vill ni följa upp framåt för att kontinuerligt utveckla era arbetssätt?
- › När och hur följer ni upp arbetet?

Instruktion 2: Skapa en exempelbank och planera för fortsatt uppföljning: När ni diskuterat färdigt ansvarar utbildaren för att skriva ner era upptäckter och sätt att göra annorlunda som stöd inför fortsatta uppföljningar. Planera också in hur och när ni följer upp med stöd av *Med öppna ögon på mitt ärende*, exempelvis vid ärendegenomgångar, arbetsplatsträffar eller liknande. Se exempel nedan:

Skillnader som uppmärksamts	Förändrade arbetsätt	Uppföljning

Arbetet med att öka möjligheten och förutsättningarna för en mer jämställd och jämlik socialtjänst avslutas inte med denna sista metodträff. Tanken är att ni som individer och arbetsgrupp kontinuerligt fortsätter att reflektera och diskutera utifrån materialet. Detta gäller särskilt metodträff 2 och 3 som behöver genomföras kontinuerligt.

Med öppna ögon på ditt ärende

Studiehandledning till Metodstöd för att främja
jämsällldhet och jämlikhet i handläggningen av
den sociala barn- och ungdomsvården

Upplysningar om innehållet:

Love Nordenmark, love.nordenmark@skr.se

© Sveriges Kommuner och Regioner, 2024

ISBN: 978-91-8047-237-1

Produktion: Advant

Ladda ner på skr.se/publikationer

Post: 118 82 Stockholm | Besök: Hornsgatan 20

Telefon: 08-452 70 00 | skr.se

Sveriges
Kommuner
och Regioner